

PRVI ZIMSKI DANI

Sada je sasvim teško da se setim tih letnjih večeri, davnih, iz detinjstva, kada su oko mene letele pčele i svici, i kada je čitavo veče, ono koje je dolazilo sa Kopaonika, imalo nešto od crvenog leda i nešto od slepih očiju. Još teže mi je da se setim lica, obrva, odela, i onih stalnih ljudi iz Palanke, koji su promicali pored mene, koji su me znali, a koje sam ja lenjo ali ipak učtivo pozdravljao svakog jutra, podneva i večeri, i od kojih su mnogi i dan danji živi. Možda je sve to bila samo jedna mala filmska kamera, jedan naročiti organ iz detinjstva kojim se sluša i prima sve oko sebe, bez ijedne cele reči, bez ijedne oratorske legende...

Ja sam sve češće tih dana, tih večeri 1941. godine navraćao u apoteku svoga ujaka, dolazio da mu donesem kolače ili neko pisamce koje bi slali moj drugi ujak ili moja baka. Nikada nisam dolazio ni bučno, ni naročito radoznalo, ni ponosito, uobraženo. Jednostavno dolazio sam u apoteku kao u svoju kuću, i sve tri odaje bile su mi poznate i drage.

Ali, bio je već uveliko mesec avgust, mirisalo je grožđe svuda unaokolo po brdima, polazili smo u školu, morali smo da se češljamo i umivamo redovnije, a ja sam čitao knjižice koje su mi slali iz Kruševca i u kojima je bilo tako mnogo gusara i hajduka, istovremeno. Skupljali smo marke, već sam imao dve marke sa Antila, i pravio sam se važan. U trećoj, tamnoj odaji apoteke, koja je duboko zasecala baštu i u koju je moglo da se ulazi iz dvorišta, nalazila su se stara ujakova pisma, čitav jedan sanduk, i ja sam voleo da se legalno nađem u tom sobičku kako bih oštrim noktima parao stara pisma i dopisnice i povećavao svoju zbirku maraka.

Bilo je tog avgusta gotovo kasno za jednog dečaka koji stane na periferiji. Moja je baka ipak u svojoj neprestanoj brizi za sinove, iako su oni već bili oženjeni, htela da prijatno iznenadi ujaka apotekara i poslala mu je neke kolače, verovatno slatku pitu od tikava, to je bio njen specijalitet. Ja sam kao bez duše pretrčao deonicu od babine kuće do apoteke. Ušao sam unutra i pao kao grudva. Preda mnom, zabrinut, naborana čela, ujak je pomagao

jednom čoveku, crnom i sa riđom bradicom, povijenom čoveku, da čvrsto veže zavoj oko kolena jedne noge. Toliko su bili obuzeti tom brzom, mučnom radnjom da nisu ni primetili moj dolazak, a i kada su pokazali izvesno iznenađenje ono je bilo praćeno jednim zajedničkim osmehom. Stajao sam pored vrata, osećao sam neku krivicu. Postao sam svedokom nekog tajnog razgovora koji je moj inače bučni i otvoreni ujak vodio sa jednim nepoznatim čovekom. U očima tog čoveka video sam nered, video sam nešto žuto, umorno, neispavano. Najzad, video sam da oko rukava nosi drečavo žutu traku.

Nekoliko noći ja sam zaticao istu sliku. Taj čovek bio je lekar, doktor Jevrejin koji je u našu palanku došao godinu ili dve dana uoči okupacije da bi uskoro iz nje otišao u neko susedno mesto. Ali, evo nekoliko noći koje su ga dovele opet ovamo, u naš kraj. On je previjao svoju ranu, i tiho razgovarao sa ujakom. Ja ne znam šta su oni pominjali i da li su oni išta ozbiljno domišljali, ili su se jednostavno tešili. Ujak je kuvao kafu, malo grožđa je uvek bilo na laboratorijskom stolu, a ja sam gledao kako doktor svojim umornim rukama pripaljuje cigaretu i kako se vatra sa žižice razvija u njegovim očima u nevidenu boju.

Nisu mi rekli da ćutim, nisu mi ništa ozbiljno rekli. Ali, ja sam uživao u toj našoj zajedničkoj tajni, ja sam u njihovom utočištu imao svoj deo utočišta. Sada sam slobodnije prevrtao po saħduku sa pismima i dopisnicama.

Došli su snegovi, rani snegovi te godine. Već nekoliko večeri ja nisam mogao da izlazim. Nisam imao ni cipele za zimu.

Jednog jutra međutim, preko puta, preko mostova, čula su se dva kratka, potmula pucnja. Gledao sam sa prozora kako po vinogradu, davno obranom i usamljenom, trče dve ljudske prilike. Savijaju se, padaju i zatim idu dalje sve bliže ivici brda, sve bliže onom puteljku koji vodi iza brda. Laka pokorica snega, tako bela kao tek oprano platno, služila je za sigurnije ocrtavanje ovih silueta. Odjednom je, iz dvorišta, jedan od domaćih radnika počeo da viče: „Gledajte, ubiće doktora!”

Doktora su ubili. Nije uspeo da zaleći svoju ranu i da se tako lako prebaci preko brda. Ali, njegova žena, koju nikada nisam video, ni tada ni posle, uspela je da stigne do borove šume. Našli su samo njene cipele. Bele salonske cipele. Sećam se samo da su se čudili kako je ona u tim cipelama uopšte mogla da trči, po snegu, i po vlažnoj, riđoj zemlji vinograda po kojima smo se mi te jeseni prvi put igrali rata . . .